

Völgyesi Orsolya

Vármegyei követek az 1832–1836. évi országgyűlésen a titkosrendőri jelentések tükrében*

A 19. század első felének Magyarországon működő titkos informátori hálózatok feladata – tekintettel a hazai nyilvánosság szerkezetére és a sajtóban uralkodó cenzúravizonyokra – a központi kormányzat gyors és pontos tájékoztatása volt. A gróf Joseph Sedlnitzky által irányított, önálló kormányzéként működő Oberste Polizei- und Zensurhofstelle által foglalkoztatott informátorok mellett a kancellároknak – így gróf Reviczky Ádámnak és gróf Pálffy Fidélnak – is voltak bizalmasai, akik rendszeresen beszámoltak a magyarországi megyegyűlésekről. 1832-től a Magyar Kamara elnöke a megyei kamarai ügyészek értesülései alapján küldött jelentéseket a törvényhatóságokban történekről az uralkodónak, továbbá a magyarországi főhadparancsnokságon és a Hofkriegsraton keresztül is érkeztek beszámolók Bécsbe. Az 1830-as években a párhuzamosan működő informátori hálózatok tevékenységével, felépítésével, valamint az azokat működtető és azokban közreműködő személyekkel foglalkozó publikációk különös figyelmet szenteltek a diéták helyszínén jelen lévő országgyűlési titkosszolgálatnak, amely 1825-ben jött létre, s közvetlenül gróf Joseph Sedlnitzkynek volt alárendelve. A szervezet tényleges irányítását azonban Leopold Valentin Ferstl látta el, aki 1819-től állt a bécsi rendőr-igazgatóság szolgálatában.¹ A besúgóhálózatok létéről az akkori politikai elitnek is volt tudomása, bár annak struktúrájáról, felépítéséről pontos ismeretekkel nem rendelkeztek.

„Néhány országgyűlés folytában fenállott már a névtelen árulkodók elleni sérelem. Ezek a névtelen árulkodók nem egyéb az austriai szent nyelven nevezett geheime Polizeynál, mit az országgyűlési irományok már 1825ben igen szerencsésen választott szóval Hydrának neveznek vala. Ezen olly sokszor elátkozott hydrának fejei évenként gyarapodának; s Isten megadta érnünk, hogy minden főhivatalaink, s nem főknek is nem megvetendő része illy dicséretes gyarapodványokból állanak; s a hivatalokon kívül is uton útfélen a kenyérevő nép sokasága hasonlóktól hemzseg. Ne véljétek pedig, mintha e sokaságban rend és lélek nem volna. Mert e számtalanul elágazó hydra, amint látatlanul terjed, épen ugy látatlanul bizonyos középpontra tekeredik vissza, honnan minden mozgásai igazgattatnak.”

* A tanulmány az NKFIH K 116 166 számú pályázatának támogatásával készült (*A magyar rendiség politikai kultúrája, 1526–1848*; vezető kutató: H. Németh István).

¹ Pajkossy 1997, 2005; Deák 2015: 22–25.

Az idézet Kölcsey Ferenc 1833. június 15-i naplóbejegyzésében olvasható.² A reformkori Pozsonyban működő titkosrendőrségre vonatkozó kortársi észlelések és visszaemlékezések mellett a levéltári források feltárásával és feldolgozásával egyre pontosabb képet kaphatunk e láthatatlan szervezet tevékenységéről, működési mechanizmusáról, melynek bemutatásához az utóbbi években Pajkossy Gábor alapkutatásai járultak hozzá a legjelentősebb mértékben. A következőkben a Leopold Ferstl által irányított besúgóhálózat tevékenysége nyomán létrejött gazdag iratanyag egy jellegzetes forrástípusának, az országgyűlések résztvevőiről, azon belül is a vármegyei követekről készített titkos jellemzéseknek a vizsgálatán keresztül szeretném bemutatni, hogy e kormányzati nézőpontból született dokumentumok milyen szempontokat kínálnak a követi kar összetételének és politikai orientációjának elemzéséhez.³

A Leopold Valentin Ferstl által irányított országgyűlési titkosszolgálat, amely két részlegről állt, 1825 és 1848 között rendszeres jelentéseket készített részben a diéták nyilvános üléseiről, részben az azon kívüli történésekről: a követek informális tanácskozásairól, pozsonyi szabadidős tevékenységükről vagy az országgyűlési ifjúság összejöveteléről és politikai magatartásáról. A szervezet által készített német nyelvű iratanyag az országgyűlés befejeztével alapjául szolgált a különböző összefoglaló jellegű dokumentumoknak, így az alsó- és felsőtábla tagjainak bemutatására szolgáló részletes jellemzéseknek is. 1825 és 1840 között a tanácskozások berekesztését követően négy diéta résztvevőiről készült jellemzés, 1830-tól már alapvetően hasonló szerkezetben: az életkor, a családi állapot, a betöltött tisztség, a felekezeti hovatartozás ismertetése után a dokumentum kitér a szóban forgó személy anyagi helyzetére, szellemi képességeire, képzettségére, általános megítélésére, sőt bizonyos esetekben az érdekesebbnek tűnő rokoni kapcsolatokra is. A jellemzésben ismertetik a politikai előéletet, az előző országgyűléseken tanúsított magatartást, majd a szóban forgó diétán való szereplés értékelése következik. A dokumentum a vármegyei követek esetében szinte mindig megemlíti, hogy egy-egy követ milyen pozícióval rendelkezett társai körében, mennyire volt befolyással a tárgyalások menetére, továbbá hogy utasításának megfelelően járt-e el a szavazásokon, volt-e konfliktusa követtársával vagy az általa képviselt megye nemesi közösségével. Szó esik továbbá az alsó- és felsőtábla tagjainak politikai ambícióiról, esetleges hivatali aspirációiról, s hogy érdemesek-e uralkodótól függő kinevezésre, kitüntetésre. 1830-tól kezdve a jellemzések végén egy hétfokú skálán helyezik el az országgyűlések résztvevőit a szélsőjobbtól a szélsőbal, illetve „ultrabal” minőségig.⁴

² Kölcsey 2000: 192.

³ Az 1832–1836. évi országgyűlés több száz résztvevőjének jellemzése a Leopold Ferstl által jegyzett, 1836. május 4-én kelt *Kritische Darstellung des Ganges der ungarischen Reichstages der Jahre 1832/6* címet viselő összefoglaló előterjesztéshez csatlakozik. Az irategyűttes lelőhelye: MNL OL I 58. Jelentések a magyar országgyűlés tárgyalásairól. 10. cs. (f. 304–600).

⁴ Vö. Pajkossy 2001: 458–461; Kölcsey 2002: 205–208.

A „jobb centrum”, „jobboldal”, és „szélsőjobb” kategóriákba a kormányzatot támogató követek kerültek: értelemszerűen a kormányzat és az uralkodói érdekek mellett leginkább elkötelezettek kapták a szélsőjobb megjelölést.⁵ A „bal centrum”, „baloldal”, „szélsőbal”, illetve „ultrabal” minősítések a kormányzat ellenzékét illették,⁶ a mérsékelt opposzió tagjain keresztül a szélsőségesen ellenzékinek tartott vagy liberális nézeteket valló követekig mindenki a baloldali térfelé került. A legveszélyesebbnek tartott politikusok jellemzése végén az ultrabal jelző szerepelt. A kategorizálás szempontjait nem könnyű egzakt módon leírni, különösen akkor nem, ha a titkos jellemzések által kialakított jobb- vagy baloldali térfelén szereplő minősítések közötti árnyalatnyi különbségeket akarjuk megragadni. Erre csak egyetlen példa: Kölcsey Ferenc ultrabal, Deák Ferenc szélsőbal minősítést kapott.⁷ Pusztán országgyűlési szereplésük alapján nehéz megmondani, hogy a zalai követ, aki a diéta második felében már kétségtelenül a liberális ellenzék legmeghatározóbb szereplőjévé vált, miért kapott egy fokkal „enyhébb” besorolást, mint Szatmár követé.

Az alábbiakban a megyei követek jellemzéséből kiindulva szeretnék néhány megállapítást tenni az 1832–1836. évi országgyűlés politikai összetételére vonatkozóan. Jelen tanulmányban nem foglalkozom a horvátországi és a szlavón megyék köveivel,⁸ így összesen 46 törvényhatóság 141 képviselőjének titkos jellemzése alapján fogalmazom meg következtetéseimet. Vizsgálódásaim középpontjában a „kormánypárti narratíva hősei” állnak, azok a politikusok, akik nyilvános szereplésükkel is bizonyították az uralkodó és a kormányzati szándékok iránti lojalitásukat, s ezáltal kivívták a kormányzat figyelmét és elismerését, mely a diéta befejeztével – mint azt látni fogjuk – számos esetben címek és hivatalok adományozásában nyilvánult meg. Részletesebben foglalkozom azokkal a követekkel, akik korábban még ellenzéki pozícióban tűntek fel, de ezen az országgyűlésen elvi vagy egzisztenciális okokból a politikai térfél másik oldalához csatlakoztak.⁹ Azért esett rájuk a választás, mert a liberális ellenzék születésével, nézetrendszerének kialakulásával a szakirodalom már részletesen foglalkozott, a másik oldalnak azonban mindeddig jóval kevesebb figyelmet szentelt.¹⁰ Holott szükséges azoknak a pályáivét is megrajzolni, akik az 1830-as évek végén, az 1840-es évek elején – még ha korábban ellenzéki nézeteket képviseltek is – már egyértelműen a kormányzati politikát támogatták, s uralkodói kinevezéstől

⁵ Eredeti nyelven: „rechtes Zentrum”, „rechte Seite”, „äußerste rechte Seite”.

⁶ Eredeti nyelven: „linkes Zentrum”, „linke Seite”, „äußerste linke Seite”, „ultra-linke Seite”.

⁷ Pajkossy 2001: 461.

⁸ Szerém megyét Poszavec Zsigmond és Bossányi József, Pozsegát Markovics András és Farkas Sándor, Verőcét Szallopek János és Hegedüs Pál képviselte. Hegedüst és Farkast a bal centrumhoz, a többieket a jobboldalhoz sorolták. Horvátország követe, Busán Hermann a jobboldalt erősítette, gróf Draskovich János pedig szélsőjobb minősítést kapott.

⁹ A 19. századi országgyűlések résztvevőinek egyes csoportjait vizsgálta különböző szempontok alapján: Dobszay 2016; Pap 2016; Tóth-Barbalics 2017a, 2017b.

¹⁰ Barta 1963; Erdmann 1989; Gergely 1987; Kosáry 2002; Molnár 1995; Szabad 2002; Völgyesi 2002.

függő hivatalt viseltek. Ennek első lépése lehet az 1832–1836. évi országgyűlés titkos jellemzéseiben „jóérzűletűeknek” nevezett, s rövid időn belül nagy karriert befutó megyei követek pályafutásának, pályafordulatának a bemutatása.

A VÁRMEGYEI KÖVETEK ÁLTALÁNOS JELLEMZŐI

Leopold Ferstl a *Kritische Darstellung des Ganges der ungarischen Reichstages der Jahre 1832/6* című összefoglaló előterjesztésében az országgyűlésen megjelenő vármegyei követek három nagy csoportját különböztette meg. Az elsőbe tartoztak a monarchiaellenes nézeteket valló opposzíciónak emberei („die ultraliberale Oppositionspartei”): idesorolta Balogh Jánost, Tarnóczy Kázmért, Novák Antalt, Csepcsányi Tamást, Szombathelyi Antalt, Deák Ferencet, Beöthy Ödönt, Klauzál Gábort, Pázmándy Dénest, Kubinyi Ferencet, Somssich Miklóst, Kölcsey Ferencet, Borsiczky Istvánt és Lónyay Gábort.¹¹ Közülük Balogh, Novák, Beöthy, Pázmándy, Somssich és Borsiczky már rendelkeztek országgyűlési tapasztalattal, a többiek azonban első alkalommal jelentek meg Pozsonyban. Ferstl a másik kormányellenes erőt az evangélikusok pártjában látta. Az evangélikus kifejezés a korszakban együttesen jelentette a lutheránus és kálvinista felekezet tagjait, az evangélikus párt pedig azokat, akiket – a szerző meglátása szerint – az országgyűlési tanácskozások alatt minden egyéb szempontot mellőzve kizárólag a vallási fanatizmus vezetett. Legfőbb céljukat az országgyűlési titkosrendőrség vezetője abban látta, hogy a reverzálisok eltörlésével a lutheránus és kálvinista vallást reverzálisadással elhagyó történelmi családokat (nagy dinasztiákat) visszaszerezze és visszavezesse a protestáns egyházakba. Ferstl ebben az esetben nem említett neveket, de annyit megjegyzett: e felekezeti alapon szerveződő csoport („Religionspartei”) több tagja politikai tekintetben inkább a mérsékelttekhez tartozik. A harmadik nagyobb irányzatot mérsékeltnek vagy másképpen konzervatívoknak nevezte, akiknek azonban sem intellektuális erejét, sem pedig taktikai érzékét nem tartotta túl sokra. Úgy vélte, sokkal inkább számbeli

¹¹ Balogh János (1796–1872) Bars megye táblabírája és követe. Tarnóczy Kázmér (1804–1884) Bars megye főjegyzője és követe 1833 augusztusától/szeptemberétől. Tarnóczy Majthényi László első alispánt váltotta a követi tisztségben. Novák Antal (1797–1843) Békés megye főjegyzője és követe 1834 júniusáig, őt váltotta Szombathelyi Antal (1802–1862) táblabíró. Csepcsányi Tamás táblabíró (?–?) szintén Békés küldötte volt, az 1833 februárjában elhunyt báró Rudnyánszky Mihály helyére érkezett Pozsonyba. Deák Ferenc (1803–1876) táblabíró, Zala megye követe 1833 áprilisától/májusától. Testvérét, Antalt váltotta a követi tisztségben. Beöthy Ödön (1796–1854) Bihar megye táblabírája és követe. Klauzál Gábor (1804–1866) Csongrád megye táblabírája és követe. Idősebb Pázmándy Dénes (1781–1854) Komárom megye első alispánja és első követe. Kubinyi Ferenc (1796–1874) főszolgabíró, Nógrád megye követe 1835-től, Prónay Jánost váltotta a követi tisztségben. Somssich Miklós (1784–1870) táblabíró, Somogy megye követe. Kölcsey Ferenc (1790–1838) Szatmár megye főjegyzője és első követe 1834 decemberében történt lemondásáig. Borsiczky István (1783–1850) táblabíró, Trencsén megye követe. Lónyay Gábor (1805–1885) táblabíró, Zemplén megye követe, az 1835 márciusában leköszönő Dókus László alispánt váltotta.

fölényüknél, mintsem morális erejükénél fogva tudtak befolyást gyakorolni a tárgyalások menetére. Közülük név szerint említette elismerőleg az Esztergom megyei Andrassy Józsefet, a csongrádi Bene Józsefet, a temesi Császár Sándort, a mosoni Torkos Mihályt és a gömöri gróf La Motte Károlyt. Bene, Császár, Torkos és La Motte már a két előző országgyűlésen is képviselte megyéjét, Andrassy azonban ezen a diétán lépett először az országos politika színterére.

A negyven hónapig ülésező országgyűlésen több olyan megye volt – így Somogy, Sopron, Turóc, Trencsén –, amelynek mindkét követe részt vett a megelőző két diétán, tizennyolc megye esetében pedig legalább az egyik követ már képviselte az őt küldő törvényhatóságot 1825–1827-ben és 1830-ban is. Az 1832 decemberében kezdődő tanácskozásokon tehát több, eltérő politikai beállítottságú, de komoly tapasztalattal rendelkező követ is jelen volt.¹² Többségben voltak azonban azok a megyék, amelyek követei először az 1830-as koronázó diétán léptek az országos politika színterére – ilyen volt például Békés, Bihar, Liptó, Szabolcs, Tolna –, s végül volt néhány olyan vármegye (például Szatmár), melynek mindkét követe először vett részt az országgyűlési tanácskozásokon.

Természetes, hogy a több évig tartó diétán igen nagy volt a követek közötti fluktuáció. A megyék 1832 decemberében jellemzően a helyi közéletben megbecsült és a megyei adminisztrációban is kellő rutinnal rendelkező, jogvégzett és a jogot ismerő választott tisztségviselőiket (első- és másodalispánokat, főjegyzőket, főszolgabírákat) vagy a legtekintélyesebb táblabíráikat bízták meg a képviseléssel. Első alispánját küldte Pozsonyba első körben többek között Abaúj, Baranya, Bars, Bihar, Hont, Komárom, Moson, Nyitra, Pest, Tolna és Torontál;¹³ másodalispánját Abaúj, Baranya, Bács, Borsod, Gömör, Komárom, Pozsony Turóc;¹⁴ főjegyzőjét Árva, Bács, Békés, Csongrád, Moson, Szabolcs, Szatmár, Temes, Tolna és Torontál;¹⁵ valamelyik főszolgabíróját pedig Arad, Szatmár, Szepes, Ugocsa és Veszprém.¹⁶ Egy-egy tekintélyes táblabírájával képviseltette magát

¹² Almásy Lajos Szepesből, Bernáth Zsigmond Ungból, Majthényi Antal Hontból, Prónay János Nógrádból, Justh Ferenc és Ruttkay Károly Turócból, Asztalos Pál Máramarosból, Császár Sándor Temesből, Komáromy István Abaújból, Répás Lipót Baranyából, Palóczy László Borsodból, Bene József Csongrádból, Borsiczky István és Marczibányi Antal Trencsénből, Szinyei Merse László Sárosból, Ocskay Ignác Nyitrából, Pázmándy Dénes Komáromból, Torkos Mihály Mosonból, Czindery László és Somssich Miklós Somogyból, Beniczky Lajos Zólyomból, báró Perényi Gábor Ugocsából, Rohonczy Ignác Veszprémből, gróf Andrassy György Tornából, Deák Antal Zalából, Ragályi Tamás, aki korábban Borsodot, ez alkalommal gróf Andrassyt váltva Tornát képviselte, továbbá Niczky József és Felsőbüki Nagy Pál Sopronból, utóbbi egyébként már az 1807-es diétán is részt vett.

¹³ Név szerint: Komáromy István, Siskovics, József, Majthényi László, Tisza Lajos, Majthényi Antal, id. Pázmándy Dénes, Torkos Mihály, Ocskay István, Dubraviczky Simon, Hertelendy Miksa.

¹⁴ Vitéz János, Répás Lipót, Rudics József, Bükk Zsigmond, Szilassy Ferenc, Ghyczy Rafael, Fekete Ferenc, Ruttkay Károly.

¹⁵ Reviczky József, Szutsits Károly, Novák Antal, Bene József, Kajdácsy Antal, Jármay Imre, Kölcsey Ferenc, Dessewffy Antal, Bezerédj István, Gyertyánffy Dávid.

¹⁶ Török Gábor, Eötvös Mihály, Montskó István, Szentpály László, Noszlopy Ignác.

Bihar, Nógrád, Máramaros, Sopron, Somogy és Ung.¹⁷ Kivételt jelent Sáros és Zólyom egy-egy küldötte, akik már követségük alatt uralkodói kinevezéstől függő hivatalt viseltek: Roskoványi Gábor 1833 novemberétől a tiszánineni (eperjesi) kerületi tábla számfeletti bírójaként, Géczy Péter pedig 1833 nyarártól a dunánineni (nagyszombati) kerületi tábla ülnökeként képviselte megyéjét, igaz, ők már az eredetileg megválasztott Szinyei Merse László táblabíró és Radvánszky Antal első alispánt váltották a diétán.¹⁸

A korosztályi megoszlást tekintve az idősebb, késő ötvenes és hatvanas éveit taposó generáció kisebb száma mellett¹⁹ a középnemzedék adta a derékhadat, de már a kora harmincasok és a húszas évek második felében járó fiatal emberek is megjelentek a követi karban. A kevésbé tapasztalt, alacsonyabb helyi tisztségeket betöltő és a fiatalabb generációhoz tartozó követek inkább az országgyűlés utolsó harmadában jelentek meg Pozsonyban: mint például a szepesi Pfannschmidt Eduárd tiszteletbeli fő- és valóságos alügyész, a Vas megyei Zarka János táblabíró, az abaúji Bárczay Mihály alszolgabíró vagy a szintén alszolgabírói hivatalt viselő baranyai ifjabb Kajdácsy Antal. Ugyancsak a fiatalabb nemzedék tagja volt a Kölcsey helyére választott 30 éves Darvai Ferenc alszolgabíró, aki a titkos jellemzés szerint bár vagyonos volt, de csak korlátozott képességekkel rendelkezett, s Kölcsey nyomdokaiban járva végig ellenzéki szellemben tevékenykedett, több esetben is figyelmen kívül hagyva követi utasítását. Más utat választott Liptó, Esztergom és Csongrád. Liptóból rögtön a diéta elején a 60 év körüli Platty Gáspár első alispán mellett az 1807-ben született, tehát mindössze 25 éves Madocsányi Pál első aljegyzőt küldték Pozsonyba. Esztergomban Héja Imre alispánnal együtt a 28 éves megyei főügyész, Andrássy József kapott mandátumot, aki fiatal kora ellenére ekkor már a megyei ranglétra meglehetősen magas fokán állt. Csongrád pedig Bene József főjegyző mellett egy jómódú és befolyásos táblabírónak, a mindössze 28 esztendőes Klauzál Gábornak szavazott bizalmat. E fiatal emberek Andrássy és Pfannschmidt kivételével valamennyien az ellenzékhez csatlakoztak, és Leopold Ferstl-től ultrabal, illetve szélsőbal minősítést kaptak. Ifjabb Kajdácsy Antal megválasztásában minden bizonnyal szerepet játszott, hogy már az apja is képviselte a megyét az 1830-as országgyűlésen, s abban a reményben küldhették Pozsonyba, hogy ott majd felmenőjének kormánypárti politikáját folytatja. Ez a remény azonban – mint a róla készült titkos jellemzés is bizonyítja – nem vált valóra, mert a fiatal ember Kossuth hatására végül az oppozícióhoz csatlakozott. Bárczay Mihály szintén közeli rokonát, a testvérét, Istvánt váltotta a követi tiszt-

¹⁷ A felsorolás sorrendjében: Beöthy Ödön, Prónay János, báró Sztojka Imre, Asztalos Pál, Felsőbüki Nagy Pál, Somssich Miklós, Bernáth Zsigmond.

¹⁸ Roskoványi Gábort (1800–1853) a jobboldalhoz sorolták, Géczy Péter (1801–1882) pedig ultrabal minősítést kapott Leopold Ferstl-től. Egy titkos jelentés szerint előfordult az is, hogy Géczy ellentétes szavazatával megsemmisítette (elidálta) követtársa, Beniczky Lajos táblabíró szavazatát. Lásd erről Kölcsey 2002: 218.

¹⁹ Az idősebb generációt képviselte Almásy Lajos Szepesből, Dókus László Zemplénből, id. Pázmány Dénes Komáromból, Niczky József Sopronból, Komáromy István Abaújból, Répás Lipót Baranyából, és ide sorolhatjuk még Felsőbüki Nagy Pált Sopronból.

ségben, ugyanúgy, mint Deák Ferenc, aki Zala követeként 1833 tavaszán lépett bátyja nyomdokaiba. A nemesi családok hálózatát, rokoni kapcsolatrendszerét feltérképező Kecskeméti Károly szerint:

„a százöt család között, amelynek tagjai egynél több nemzedéken keresztül kaptak követi mandátumot, huszonöt valóságos dinasztiát találunk (Abaffyak és Zmeskálók Árvában, Almásyak Hevesben, Justhok Turócbán, Kajdácysak Baranyában, Návayak Csanádban, Perényiek Ugocsában, Radvánszkyak Zólyomban stb.), három egymást követő nemzedékhez tartozó követtel ötvenhét év leforgása alatt.”²⁰

Ezeknek az „országgyűlési dinasztiáknak” a tagjaként volt jelen Pozsonyban Zmeskál Móric, ifjabb Kajdáczy Antal, Almásy Károly, Justh Ferenc, Návay László, báró Perényi Gábor és Radvánszky Antal, de a Bars megyei Balogh János, az abaúji Vitéz János, valamint a Pest megyei Péchy Ferenc apja is viselt már követséget valamelyik korábbi országgyűlésen, s mint láttuk, az is előfordult, hogy egy fiatalabb testvér lépett az idősebb helyére.

A javarészt köznemesi származású követek mellett ekkor már csak elvétve jelentek meg arisztokraták az alsó táblán, 1832–1836-ban összesen öten: gróf Andrássy György Tornából, gróf La Motte Károly Gömörből, báró Sztojka Imre Máramarosból, báró Perényi Gábor Ugocsából és báró Rudnyánszky Mihály Békésből.²¹ Ez a jelenség nyilvánvalóan a jómódú középbirtokos nemesség több évtizede tartó térnyerésének eredménye volt.

„A központi kormányzésekben, a felső bíróságokon és a megyékben a köznemességnek fenntartott vezető állásokat mintegy ezer *bene possessionatus* család tartotta kezében nemzedékeken keresztül. Valamennyi országgyűlésen a követeknek legalább négyötöde közülük került ki. A többi követ részint szegényebb családból származott, és megválasztását helyi kombinációknak, esetleg saját rátermettségének köszönhetette, részint – jóval kisebb számban – alsó táblai szereplésre igényt tartó főrend volt.”²²

Az 1832 decemberétől 1836 májusáig tartó országgyűlésen összesen 141 megyei követ fordult meg. Ez idő alatt mindössze két követtel képviseltette magát Arad, Bács, Gömör, Győr, Komárom, Moson, Nyitra, Sopron, Torontál, Trencsén, Turóc, Ugocsa és Ung; hárommal Árva, Baranya, Bars, Csongrád, Esztergom, Fejér, Heves, Nógrád, Liptó, Pest, Pozsony, Somogy, Szabolcs, Tolna, Veszprém, Zemplén és Zólyom; négygel Békés, Bereg, Bihar, Borsod, Hont, Krassó, Máramaros, Szatmár, Szepes, Temes, Torna, Vas valamint Zala; ötten Sáros, az abszolút rekordot pedig hattal Abaúj vármegye tartotta.

²⁰ Kecskeméti 2008: 309.

²¹ Andrássy szélsőbal, Sztojka, Perényi és Rudnyánszky bal centrum minősítést kapott, míg La Motte-ot a jobboldalhoz sorolta a titkos jellemzés.

²² Kecskeméti 2008: 300.

Egyértelműen politikai okokból került sor követcserére az alapvetően reformpárti Temes és Pest vármegyékben: a kormányzati érdekeket eredményesen képviselő Császár Sándort Kövér János, a kormányzat számára negatív emberi tulajdonságai és követtársaival való rendszeres konfliktusai miatt is egyre vállalhatatlanabb Péchy Ferencet pedig Fáy András váltotta 1834-ben, illetve 1835-ben. Péchy nemcsak kormánypárti felszólalásai, de – mint ahogyan a róla szóló titkos jellemzés fogalmazott – heves és fennhéjázó viselkedése miatt is elvesztette küldői bizalmát. Ráadásul megromlott a viszonya követtársával, Dubraviczky Simon első alispánnal is, akinek komoly befolyása és tekintélye volt a megyében és az országgyűlésen is.²³ Lelkiismereti okokból mondott le továbbá 1834 decemberében Szatmár két követe: Kölcsey Ferenc és Eötvös Mihály, miután a megye megváltoztatta az önkéntes örökváltságot és a jobbágyok személy- és vagyonbiztonságát támogató követutasítását.²⁴ Császár, majd pedig Péchy visszahívása után a kormányzat komolyan tartott attól, hogy az ellenzék más megyékben is megkísérli a legelkötelezettebbnek tűnő kormánypárti követek visszahívását: így a Fejér megyei Szluha Imrét, az Arad megyei Aczél Antalt, a nyitrai Ocskay Ignácot és a korábban ellenzéki Ragályi Tamást Tornából.²⁵ Ezekre a lépésekre végül nem került sor, de a Bihar megyei követekről készült titkos jellemzés szerint Ravazdy Istvánnak az opposzció nyomására kellett lemondania megbízatásáról. Bene József, Csongrád első követe esetében is ez feltételezhető, más kérdés, hogy a helyére érkező Horváth Lajos halála után Bene 1834-ben ismét visszatérhetett Pozsonyba. Kevésbé köztudott talán, de volt olyan követ is, akit ellenzéki magatartása miatt hívott vissza a vármegyei közgyűlés, így járt Patay Sámuel, Abaúj követe, aki a róla készült titkos jellemzés szerint ritkán szólt fel ugyan, de mindig az „ultraoppozíció” szellemében, s gyakran utasításával ellentétes értelemben. Többen családi körülményeikre, illetve egészségi állapotukra hivatkozva adták vissza mandátumukat, mint például az abaúji Bárczay István, a békési Novák Antal, a Vas megyei Ebergényi Benedek, a tolnai Csapó Dániel vagy a Sáros megyei Sárosy Tamás. A Békés megyei báró Rudnyánszky Mihály már 1833 elején elhunyt, Horváth Lajos, Csongrád követe pedig 1834-ben. A bihari Budaházy Antal nem sokkal a diéta befejezése után betegedett meg, és halt meg Pozsonyban.

Az idősebb generáció tagjai közül – ha hinni lehet a titkos jellemzéseknek – többen is a fiatalabb követek magatartása és az általuk képviselt eszmék miatt távoztak idő előtt Pozsonyból. A Veszprém megyei Rohonczy Ignác az előző két diétán ellenzéki követként lépett fel, s még 1832-ben is a mérsékelt ellenzékhez csatlakozott, de az ifjúság és az általa tudatlannak tartott követek viselkedése miatt hamarosan lemondott. Az abaúji Komáromy István a korábbi országgyűléseken még heves ellenzéki volt, bár az 1830-as diétán az újonckérdésben már az uralkodói előterjesztést támogatta. Az 1832–1836-os országgyűlésen

²³ Völgyesi 2000: 254–259.

²⁴ Utóbbiról lásd Pajkossy 1996.

²⁵ MNL OL N 119. Fasc. 47. 6991.

aztán néhány hónap után lemondott, mert mint az „alkotmányos ellenzék” tagja megelégtelte a demokratikus elveket hangoztató, fiatal és tapasztalatlan követek arrogáns viselkedését – állította az 1836 májusában róla készült titkos jellemzés. Követtársa, Vitéz János az előző országgyűlésen még a mérsékelt ellenzékhez, 1832-től azonban már a „konzervatív-alkotmányos” párthoz tartozott. A titkos jellemzés igen elismerően szólt róla: az egyik legjobb hazai jogászként emlegette. 1835 nyarán azonban elege lett, és hazatért megyéjébe. A szabolcsi első követ, Patay István részben hasonló okok miatt távozott a diétáról már 1833 nyarán, döntéséhez azonban az is hozzájárult, hogy folyamatosan betegeskedett; ugyanilyen indokok alapján döntött a hazatérés mellett Dobóczky Ignác Hevesből. Sáros megye második követe, Máriássy István – a róla készült titkos jellemzés kifejezésével élve – az ellenzék „üzelmei” miatt távozott 1833 tavaszán, csakúgy, mint 1834 elején a beregi Komlósy Károly. Kétségtelen, hogy az új eszmék megjelenése mellett az országgyűlési ifjúság magatartása is komoly problémát és kihívást jelentett nemcsak a kormányzatot támogató, de olykor még a hagyományos ellenzékiiséget képviselő követeknek is, hiszen az ifjak hangos véleménynyilvánításukkal az ülésteremben és azon kívül is folyamatosan kifejezték politikai szimpátiájukat vagy ellenérzésüket. A diéta elnöke, József nádor 1833. február 27-én konferenciát hívott össze megrendszabályozásuk érdekében, de törekvése nem járt eredménnyel.²⁶

A VÁRMEGYEI KÖVETEK POLITIKAI ORIENTÁCIÓJA A TITKOS JELLEMZÉSEK TÜKRÉBEN

A vizsgált 141 vármegyei követ közül a titkosszolgálati jelentés szerint összesen 84 tartozott a baloldali mezőhöz, 57 pedig a jobboldalihoz, a következő megoszlásban: bal centrum 18, baloldal 21, szélsőbal 21, ultrabal 24; jobb centrum 19, jobboldal 26, szélsőjobb 11. A Pest megyei Péchy Ferenc jellemzéséből kiderül: a követ kezdetben az ultrabal, később az ultrajobb oldalhoz tartozott (ultrajobb minősítést ő kapott egyedül). Mindebből úgy tűnik, hogy a vármegyei követek között a baloldaliként számon tartottak jelentős többségben voltak a jobboldal-akhoz képest, ezért is érdekes Leopold Ferstl helyzetértékelése, aki az 1836 májusában készült összegzésében a konzervatív-kormánypárti követek számbeli túlsúlyáról beszélt. A centrumban nagyjából kiegyenlítettek voltak az erőviszonyok, ám a politikai paletta két széle felé haladva megint csak nyilvánvaló a baloldal

²⁶ Kölcsey 2000: 94–95. Igaz, már az 1839–1840-es országgyűléssel kapcsolatban, de pontos leírást adott viselkedésükről Pulszky Ferenc: „A kerületi ülések mindig élénkebbek voltak, mint az országosak: az ifjak, kiknek legnagyobb része távollévő mánások és özvegyek képviselője s eszerint országgyűlési tag volt, hol éljenekkel, hol kardcsörtetéssel, morgással és pisszegéssel fogadták a követek beszédeit, sőt megjelenését is, s minthogy ez ifjak képviselték a közvéleményt, sok követ találkozott, kit az ily morgás terrorizált” (Pulszky 1958: 163).

túlsúlya, hiszen a szélsőbal és ultrabal minősítéssel rendelkező követek összesen mintegy négyszer annyian voltak, mint a szélsőjobbhoz sorolt szereplők.

Érdekes lehet szemügyre venni ugyanezen forráscsoport alapján, hol helyezkedtek el a törvényhatóságok a politikai mezőben. A követek politikai minősítése szempontjából egynemű megyének tekinthetők a jobboldali térfélen: Árva, Esztergom, Gömör, Győr, Heves, Moson, Nyitra és Szepes; a baloldalin: Bars, Békés, Bihar, Komárom, Nógrád, Somogy, Szabolcs, Szatmár, Torontál, Trencsén, Tolna, Ugocsa és Zala. Határozott jobboldali dominancia figyelhető meg még Bereg, Baranya, Fejér, Liptó, Veszprém és Zólyom esetében.²⁷ Bereg négy követéből három,²⁸ Baranya, Fejér, Liptó, Veszprém és Zólyom három-három követéből pedig kettő tartozott a jobboldalhoz. A követek politikai magatartása alapján ellenzékinek tekinthetők ugyanakkor Abaúj, Szepes, Máramaros, Torna, Csanád, Csongrád, Pozsony és Zemplén. Abaúj hat követéből négy személy baloldali, kettő jobboldali kategóriába került, Sáros és Szepes öt követéből három bal, kettő pedig jobboldali minősítést kapott.²⁹ Máramaros és Torna esetében három baloldali és egy jobboldali követtel számolhatunk; Csanád, Csongrád, Pozsony és Zemplén három követéből kettő baloldali, egy pedig jobboldali minősítéssel rendelkezett.

Krassó, Vas és Temes négy-négy követéből a titkos jellemzés alapján kettő a jobb-, kettő a baloldalhoz tartozott. Az országgyűlés alatt mindössze két követtel jelen lévő törvényhatóságok közül Arad esetében az első követ (Aczél Antal táblabíró) szélsőjobb, a második követ (Török Gábor főszolgabíró) baloldali besorolást kapott, hasonlóképpen Ung megyénél is megoszlott a két követ politikai oldal szerinti hovatartozása: Bernáth Zsigmond táblabíró ultrabal, Petrovay István másodalispán jobboldali minősítéssel rendelkezett. A Sopront képviselő Felsőbüki Nagy Pál táblabírót a baloldalhoz, míg Niczky József első alispánt a jobb centrumhoz sorolta a titkos jellemzés, a turóci Justh Ferenc táblabírót a szélsőbalhoz, társát, Ruttkay Károly másodalispánt pedig a baloldalhoz. A Bács megyei Rudics József másodalispán – különösen az országgyűlés utolsó időszakában – a jobboldalt, Szutsits Károly főjegyző a szélsőbalt erősítette.

A követi kar felekezeti megoszlását tekintve: az országgyűlés teljes időtartama alatt csak katolikus követek képviselték Arad, Bács, Baranya, Bars, Csanád, Esztergom, Heves, Hont, Nyitra, Pozsony, Sopron, Torontál, Temes, Vas és Zala megyét. Három megye ellenben csak protestáns követeket küldött: Pest két református és egy evangélikus, Zemplén két református és egy evangélikus, míg Zólyom három evangélikus politikust. Ugyanezen két követtel volt jelen Győr, Moson, Borsod, Gömör, Komárom, Ugocsa, Ung és Turóc, az első kettő

²⁷ Ezen az országgyűlésen ugyanakkor a fontosabb szavazásokon Baranya a centrumhoz, Zólyom a liberálisokhoz tartozott.

²⁸ Bereg esetében ráadásul mind a három kormánypárti követ, Füzeses Gábor, Komlóssy Károly és Pogány József is szélsőjobb minősítést kapott.

²⁹ Kecskeméti Károly kutatásai szerint Sáros a centrumhoz, Szepes a kormánypárti megyékhez tartozott 1832–1836-ban (Kecskeméti 2008: 341).

egy evangélikus és egy katolikus, a többi egy református és egy katolikus követel képviseltette magát, törekedve a felekezeti kiegyensúlyozottságra. A többi esetében ezek az arányok elég változatos képet mutatnak, hiszen több ízben került sor követcserére, voltak azonban olyan megyék, amelyek végig ügyeltek arra, hogy a szokásoknak megfelelően mindig egy katolikus és egy protestáns képviselje a törvényhatóságot. Bihar esetében például a katolikus Beöthy Ödön a diéta teljes tartama alatt Pozsonyban volt, az ez idő alatt mellette megforduló követek mindegyike (Tisza Lajos, Ravazdy István és Budaházy Antal) református volt. Szatmárt eredetileg a református Kölcsey és a katolikus Eötvös Mihály képviselte, az 1835 januárjában helyükre választott követek esetében a felekezeti arányok megmaradtak: Darvay Ferenc református, Betsky Károly pedig katolikus volt. Összességében 90 katolikus, 30 református, 20 evangélikus és egy görögkeleti vallású küldött fordult meg Pozsonyban az 1832–1836. évi országgyűlés alatt. A katolikusok tehát majdnem kétszer annyian voltak, mint a protestánsok, azonban a felekezeti hovatartozás nem függött szorosan össze a politikai orientációval, hiszen mint láttuk, összesen 84-en kerültek a baloldali mezőbe.

A követek véleménynyilvánítását a napirenden levő ügyekről természetesen jelentős mértékben korlátozták a kötelező követutasítások. A jellemzések nem véletlenül tértek ki arra, hogy az országgyűlés résztvevői magánkörben, privát beszélgetéseik során milyen kijelentéseket tettek, hiszen személyes véleményük nem mindig, sőt gyakran nem esett egybe az általuk képviselt törvényhatóság politikai irányvonalával. A pótutasítások megérkezéig azonban volt némi mozgásterük, sőt nemegyszer az is előfordult, hogy kifejezett utasításukkal ellentétesen szavaztak – mint például a kormánypárti Császár Sándor Temesből vagy az ellenzéki Klauzál Gábor Csongrádból. Befolyásolhatta a követek tevékenységét otthoni beágyazottságuk, tekintélyük vagy az országgyűlésen kialakított kapcsolatrendszerük, de az is, hogy a két követ közül melyik volt a dominánsabb személyiség. Borsod megyét az 1832–1836-os diétán Palóczy László főjegyző és Bükk Zsigmond másodalispán képviselte. Palóczy szélsőbal, Bükk baloldali minősítést kapott, a jellemzés szerint azonban a másodalispán kezdetben nem akart az ellenzékhez csatlakozni, mire küldői kilátásba helyezték visszahívását. Ráadásul követtársa is szoros kontroll alatt tarthatta, mert a róla szóló jellemzés szerint egyetlen egyszer sem utazott haza szabadságra. Miként a minősítésében olvasható, nem merült fel olyan tárgy az országgyűlés napirendjén, aminek Palóczy ne adott volna liberális irányt, s a megyét is ilyen szellemű utasítások elfogadására igyekezett rábírní – többnyire sikerrel. Hasonlóak voltak az erőviszonyok Komárom megyében, ahol egyértelműen idősebb Pázmándy Dénes volt a meghatározó Ghyczy Rafaellal szemben, Sopronban pedig Felsőbüki Nagy Pál országosan ismert táblabíró volt nyilvánvalóan erősebb karakter és nagyobb befolyással bíró személy, mint Niczky József, a megye első alispánja.

Kecskeméti Károly a magyar liberalizmusról szóló könyvében az 1832–1836-os országgyűlés esetében 21 ügyben leadott szavazás alapján próbálta meg-

határozni és térképre vetíteni a megyék politikai orientációját.³⁰ Ennek a vizsgálatnak az eredményeit összevetve a törvényhatóságok küldötteinek politikai beállítottságával, nagyon sok egyezést találunk, de néhány érdekes megállapítást is tehetünk. A kormányzat irányába legelkötelezettebbnek tartott, szélsőjobb minősítéssel rendelkező személyek – Aczél Antal, Torkos Mihály, Justh Ferenc, Bene József, Füzesséry Gábor, Marich Dávid, Andrassy József, Szluha Imre, Széll Imre, Komlóssy Károly, Pogány József – két kivétellel valóban kormánypárti megyéket képviseltek: Aradot, Mosont, Turócot, Bereget, Fejért és Esztergomot. Kivételnek számít egyfelől Bene József, Csongrád megye főjegyzője, aki Kecskeméti Károly kutatásai alapján liberális álláspontot képviselő megye küldötte volt, ráadásul kétszer is megválasztották követnek, 1832-ben és 1834-ben.³¹ Másfelől a szavazások alapján „centrumpolitikát” képviselő Vas megye a Kölcsey által is nagyra becsült „ultrabaloldali” Ebergényi Benedek lemondása után főjegyzőjét, Széll Imrét küldte Pozsonyba, aki a róla készített jellemzés szerint nemcsak következetes kormánypárti magatartásával tűnt ki, de azzal is, hogy – a róla készült titkos jellemzés szerint – az ellenzék és maga Deák Ferenc is adott a véleményére. Győr megye kifejezetten liberális álláspontot tudott képviselni két jobbközép minősítést kapott követtel, Szabó Péter alispánnal és Szűcs Antal táblabíróval. Hasonló politikát folytathatott Zólyom is, amiben szerepe lehetett annak is, hogy a mérsékelt Radvánszky Antal első alispán lemondása után az ultrabaloldalnak minősített Géczy Péter jött Pozsonyba, és nem sok teret adott a jobboldalon elhelyezkedő, sokkal visszafogottabb és visszahúzódóbb Beniczky Lajos másodalispánnak. A Kecskeméti Károly kutatásai alapján is minden kétséget kizáróan reformpárti utasításokat adó Temes 1834-ben hazahívta a kormányzatot támogató követét, az egyébként kitűnő képességekkel rendelkező Császár Sándort. Érdekes, hogy a helyére választott, és végül az országgyűlés jobb centrumához sorolt Kövér János főszolgabíró csak egy árnyalattal állt „balra” elődjétől. Ha a megyék politikai orientációját összevetjük követeik felekezeti hovatartozásával, jól látható, hogy a csak protestáns képviselőt küldő Pest, Zemplén és Zólyom liberális irányvonalat követett, a csak katolikus követtel jelen lévő tizenöt megye esetében azonban már vegyes a kép: öt liberálist, hat centrum- és négy kormánypárti törvényhatóságot találunk, de ezen megyék között is a kormányt támogatók voltak egyértelmű kisebbségben.

PÁLFORDULÓK ÉS KITÜNTETETTEK: A MEGYEI KÖVETEK KARRIERÚTJAI A DIÉTA UTÁN

Az 1832–1836. évi országgyűlést az első reformországgyűlésként tartja számon a történetírás. Mint láttuk, számos olyan követ jelent meg ekkor Pozsonyban, aki

³⁰ Kecskeméti 2008: 341.

³¹ Bene József 1833-ban lemondott, majd miután az őt váltó Horváth Lajos elhunyt, Csongrád megye ismét őt küldte Pozsonyba.

már a korábbi két alkalommal is képviselte megyéjét. Felmerül a kérdés, hogy a liberális reformellenzék jelentkezése és a reformgondolatok térnyerése mennyiben befolyásolta a korábban hagyományos ellenzékiiséget képviselő követek politikai orientációját? Kik voltak azok, akik ezen a diétán határozott fordulatot hajtottak végre, és ellenzékiből, a titkosrendőrség kifejezésével élve, „jóérzűtűvé” váltak? A továbbiakban arra is keresem a választ, hogy az egyes szereplők pályafordulatának csak politikai okai voltak-e, vagy egzisztenciális tétje is lehetett.

Már pusztán a titkos jellemzések alapján is határozottan érezhető: a követek egy részénél markáns változás következett be a vizsgált időszakban. A Vas megyei Niczky János az előző két országgyűlésen az opposzió befolyásos tagja volt, kezdetben az 1832–1836-os diétán is hozzájuk tartozott, de idővel az uralkodói érdekeket képviselő „jóérzűtű” követekhez közeledett, majd 1834-ben távozott Pozsonyból, s az uralkodó hamarosan kinevezte a Királyi Tábla bírájává. Az egykor ugyancsak kormányellenes megnyilatkozásairól ismert honti követről, Majthényi Antalról készült jelentés tudni véli, hogy 1835 nyarán abban a reményben ment haza és mondott le még az alispánságról is, hogy hamarosan a Királyi Tábla ülnökeként folytathatja hivatali pályáját. A baranyai Siskovics József és Répás Lipót kezdetben szintén ellenzékiek voltak, később azonban ők is a „jóérzűtűek” pártjához csatlakoztak. Siskovicsot minden bizonnyal rokoni kapcsolatai is befolyásolták, hiszen Baranya megye első követe az 1833 nyarán személynökké, s így az alsótábla elnökévé kinevezett Somssich Pongrác sógora volt. A Bács megyei Rudics József is hasonló pálforduláson ment keresztül. Vele kapcsolatban az a híresztelés is felmerült, hogy a megye adminisztrátori tisztét szerette volna elnyerni, és a későbbi történések végül is igazolták a reményeit. Az ellenzéki múltra visszatekintő Majthényi László barsi alispán 1833 őszén mondott le a követségről. 1834-ben bárói címet kapott, és későbbi pályafutása is immár uralkodói kinevezéstől függött: 1837-től a megye főispáni helytartója, 1845 és 1848 között pedig főispánja volt. Az előző két országgyűlésen ellenzéki Justh Ferenc politikai orientációja szintén megváltozott. A róla készült jellemzés szerint Turóc megye első követe a nagyszombati kerületi tábla elnöke szeretett volna lenni, de akár egy egyszerű ülnöki kinevezéssel is megelégedett volna. Gróf La Motte Károly korábban a leghevesebb és legbefolyásosabb ellenzékiek közé számított, 1832-től azonban, a róla készült jellemzés kifejezésével élve, már az „ultraarisztokratikus-konzervatív” pártot erősítette. A szintén egyértelműen ellenzéki múltra visszatekintő, „szélsőbal” Szinyei Merse László 1833 novemberében történt lemondása után nem sokkal a tiszáninnyi (eperjesi) kerületi tábla ülnöke, 1841-től pedig az eperjesi elsőfokú váltótörvényszék elnöke lett. A róla szóló titkos jellemzés arra az ellenzék körében elterjedt vélekedésre utalt, hogy a követ célja a tiszáninnyi kerületi tábla elnöki pozíciójának elnyerése volt. Mint már arról szó esett, Péchy Ferenc táblabíró, Pest megye második követe, aki először (és utoljára) vett részt a pozsonyi országgyűlésen, a baloldali szélső pólusáról sodródott át a jobboldali térfél legszélére, ám ezt az éles váltást a kormánypárti szereplők nem tekintették igazán hitelesnek, s magatartását inkább káros-

nak tartották a kormányzati érdekek szempontjából. Végül említsük meg a neves ellenzéki, Felsőbüki Nagy Pál esetét, akit ekkor már, Kölcsey naplója és a követ jellemzése szerint is,³² a kormány emberének tartottak, bár megjegyzendő, hogy a titkosszolgálati jellemzés is csak vélekedésről beszél.

Már Pajkossy Gábor felhívta rá a figyelmet, hogy közvetlenül az országgyűlés befejezését követően, 1836 májusában számos megyei követ részesült adminisztrátori, bírói vagy királyi tanácsosi kinevezésben, „közülük öten a szélsőjobb, tizenegyen a jobboldali vagy jobbközép minősítést kapták Ferstl-től, két követet a bal-középhez soroltak ugyan, de az uralkodó kegyére érdemesként”.³³ Amint a *Jelenkor* című folyóirat 1836. május 21-i beszámolójából kiderül, Niczky János és Császár Sándor, akiket néhány hónappal Pozsonyból való távozásuk után, még 1834. november 20-án a Királyi Tábla bíráivá nevezett ki az uralkodó, 1836 májusában királyi tanácsosi címet kapott. Ugyancsak királyi tanácsosi címben részesült Siskovics József, Torkos Mihály, Poszavec Zsigmond, Niczky József és Petrovay István.

Báró Perényi Gábor Bereg, Aczél Antal Békés, Marich Dávid Liptó vármegye főispáni helytartója lett. Platthy Gáspár, Ocskay Ignác, Jeszenszky János, Ragályi Tamás és Széll Imre a Királyi Tábla közbírájaként folytatta pályafutását. Josipovich Györgyöt, a túrmezei nemesek ispánját a horvátországi törvényszék számfeletti bírójává nevezték ki. Andrassy József a Magyar Királyi Udvari Kancelláriánál valóságos, Pfannschmidt Eduárd pedig fizetés nélküli titkári pozíciót kapott. Répás Lipótot és Noszlópy Ignácot a dunántúli kerületi tábla bírójává, Roskoványi Gábort, az eperjesi kerületi tábla számfeletti bíróját a legközelebb megüresedő bírói helyre nevezték ki azonnal utalandó rendes fizetéssel.³⁴

A jobboldali térfélhez sorolt követek mellett tehát az ekkor a balcentrumhoz tartozó Jeszenszky Jánost és báró Perényi Gábort tartották még méltónak a döntéshozók az uralkodó elismerésére. A kinevezettek döntő többsége katolikus, míg Petrovay görög katolikus volt,³⁵ Platthy, Torkos és Pfannschmidt az evangélikus, Ragályi pedig a református felekezethez tartozott. A szóban forgó személyek az országgyűlésen Arad, Baranya, Esztergom, Fejér, Liptó, Moson, Nyitra, Sopron, Szepes, Temes, Tolna, Torna, Ugocsa, Ung, Vas és Veszprém megyéket képviselték. Két megye is volt, ahonnan az országgyűlés végeztével rögtön két-két követet is uralkodói kitüntetésben, illetve kinevezésben részesítettek: Siskovics Józsefet és Répás Lipótot Baranya, Széll Imrét és Niczky Jánost Vas küldöttként. Ismét csak Kecskeméti Károly kutatásait alapul véve, Arad, Esztergom, Fejér, Moson, Nyitra, Szepes és Veszprém egyértelműen kormánypárti megyék voltak, Baranya, Sopron, Ugocsa, Ung és Vas a centrumhoz tartoztak, míg Temes és Tolna liberális politikát képviseltek.

E névsorban a két legfiatalabb követ, Andrassy József és Pfannschmidt Eduárd először voltak jelen az országgyűlésen, ám a titkos jellemzésekből úgy tűnik,

³² Kölcsey 2000: 24.

³³ Pajkossy 2001: 461.

³⁴ *Jelenkor* 1836. május 21.

³⁵ Lásd Petrovay 1830. évi jellemzését: MNL OL I 58. 10. cs. Vö. még Pálmány 2011: I. 1091.

szinte azonnal a „jóérzűtűek” meghatározó politikusai, vezetői lettek, s mint jó debattőrök nemegyszer a kormányzat számára kedvező mederbe tudták terelni a vitákat. Ugyancsak ezen a diétán debütált Aczél, Jeszenszky, Noszlopy, Roskoványi, Széll és Siskovics. Úgy tűnik, kezdetben az ellenzéki oldal Siskovicsra tekintett a legnagyobb várakozással.³⁶ Voltak olyan követek, s ők alkották a relatív többséget, akik korábbi országgyűlési szerepléseik alkalmával még kisebb-nagyobb mértékben ellenzéki nézeteket képviseltek, így a két Niczky, Ocskay, Platthy, Petrovay, báró Perényi, Ragályi valamint Répás, de idővel a kormányoldalhoz csatlakoztak. A legnagyobb csalódást minden bizonnyal Ragályi pálfordulása okozta, akinek politikai magatartását 1830-ban Leopold Ferstl még „ultra szélsőbal” kifejezéssel illette, s akkor még mint az oppozíció egyik legmeghatározóbb, legbefolyásosabb és legveszélyesebb emberét tartották számon. Császár, Marich és Torkos már a két megelőző diétán is az uralkodói érdekeket képviselte, így az ő kiténtetésük, illetve kinevezésük nagy meglepetést nem okozott.

Ferstl és apparátusának jelentései alapján jól látható az is, hogy a kiténtettek között voltak olyanok, akiknek jelleme vagy képességei komoly kívánnivalókat hagytak maguk után. Így Aczél, Petrovay vagy Marich kinevezése esetében sem feltétlenül az érdem vagy az alkalmasság játszott kizárólagos szerepet, sokkal inkább a lojalitás és az ezzel összekapcsolódó karriervágy.³⁷ Aczél Antal további pályája is azt bizonyítja, hogy személye folyamatosan konfliktusokat generált, és ez a kormányzati céloknak sem feltétlenül használt. Miután Aczél súlyos ellentétbe került a Békés megyei rendekkel, és különösen Novák Antal alispánnal, 1841-ben Csongrád főispáni helytartójává nevezték ki, majd József nádor javaslatára 1842-ben Torna főispánja lett, a nádor ugyanis jónak látta, ha Aczél korábbi konfliktusai helyszínétől minél távolabbra kerül. Így némiképpen árnyalnunk kell Pálmány Béla kijelentését, szerinte ugyanis a minősítések egyfajta „pártosság” jellemzi, ami hatással volt a politikusok felkészültségének, képzettségének, emberi vonásainak megítélésére is.³⁸ Mint a fenti példák is bizonyítják: a jellemzések – bár nyilván nem mentesek a politikai és személyes elfogultságoktól – a kormánypárti követek esetében is kitérnek a negatív tulajdonságokra,³⁹ ugyanakkor alapvetően az ellenzékiek kvalitásait sem kérdőjelezi meg, még ha politikai szerepvállalásukkal messzemenőik nem értenek

³⁶ „Siskovics egyike vala a legnyilvánosabb liberálisoknak; s e miatt őt Wesselényi és a szatmári követ megkülönböztetve szerették; Széchenyi is figyelmet fordítá reája” (Kölcsey 2000: 227). Siskovicsról lásd még Kölcsey 2000: 105.

³⁷ Aczél Antal esetében a titkos jellemzés készítője úgy vélte, a követ cselekedeteinek elsődleges mozgatója a becsvágy volt, s a kormányzat politikáját is inkább önmű érdekéből, mint meggyőződésből támogatta. Petrovay jellemzésében sem szellemi képességeiről, sem pedig morális karakteréről nem nyilatkoztak pozitívan, de konkrétumok nem kerültek említésre. Marich ellen a fő kifogás a szónoki és vezetői képességek hiánya volt.

³⁸ Pálmány 2011: I. 63.

³⁹ A gömöri Szilassy Ferencről például azt írja a jellemzés, hogy nincs képzettsége és olyan korlátolt elme, hogy csodálni való, miként választhatták meg egyáltalán másodalispánnak és országgyűlési követnek.

is egyet. Az is előfordult, hogy a minősítésekben egy-egy kormánypárti követ – mint például Almásy Károly, Széll Imre, illetve Noszlopy Ignác – elismertségét az oppozíció vezérévé váló, szélsőbal minősítést kapó Deák Ferenc róluk alkotott pozitív véleményével igyekeztek megerősíteni. Sőt, Andrássy József és Császár Sándor szónoki képességeit egyenesen Deákéhoz (és Kölcseyéhez) hasonlították, ami azt bizonyítja, a bemerési pontot Ferstl és apparátusa számára mégiscsak az ellenzék legbefolyásosabb politikusa jelentette.

Nem nehéz észrevenni azt sem, hogy az 1836 májusában kinevezett személyek zöme erre az időpontra már megyei pályafutásának a csúcára ért, részben az idősebb nemzedékhez, de főként a középgenerációhoz tartozó, s ha hinni lehet a jellemzéseknek, közmegelegedéssel szolgáló alispánokról, másodalispánokról, főjegyzőkről volt szó. Az ő továbblépésüket, emelkedésüket immár az uralkodói döntéstől függő hivatalok jelentették. A Leopold Ferstl vezette titkosrendőrség, úgy tűnik, nagyon pontosan érzékelte, hogy kik azok a követek, akiknek politikai fordulata mögött magasabb hivatal elnyerésének reménye állt. A kormányzatnak egyébként is volt már tapasztalata abban, hogyan lehet az ellenzék tehetségeiből tagjait hivatalokkal és címekkel megnyerni: az 1825–1827. évi országgyűlés után a Somogy megyei Somssich Pongrác,⁴⁰ a pozsonyi Bartal György,⁴¹ a barsi Platthy Mihály,⁴² 1830 után pedig a bihari Sombory Imre⁴³ pályája vett ilyen módon új irányt, ugyanis a megyei közéletet otthagya valamelyik központi kormányshíven vagy országos bírói fórumon folytatták karrierjüket. Nem véletlen, hogy az 1832–1836-os diéta befejezése után, az 1836 augusztusában megtartott Pest megyei közgyűlés Patay József táblabíró indítványára úgy döntött, a jövőben a követek esküdjének meg arra is, hogy az országgyűlés berekesztésétől számított hat évig semmilyen királyi kinevezéstől függő hivatalt, címet vagy egyéb megkülönböztetést nem fogadnak el.⁴⁴

Az 1832–1836. évi országgyűlés vármegyei követeinek a további pályafutását érdemes persze nagyobb távlatból szemlélni. Az 1840-es évek közepén, az adminisztrátori rendszer kiépülésének időszakában Andrássy József, Aczél Antal,

⁴⁰ Somssich Pongrác (1786–1849) 1824-től Somogy vármegye első alispánja, 1825–1827-ben első követe, 1831-ben alnádor, 1833-tól Pest megye főispáni helytartója, ugyanezen év május 31-én az uralkodó személynökké nevezte ki. 1835 júliusától Baranya megye főispáni helytartója, 1839-től államtanácsos, 1846-ban pedig grófi címet kap.

⁴¹ Bartal György (1785–1865) Pozsony vármegye első alispánja és követe az 1825–1827. évi diétán, ahol kerületi jegyzővé választják. 1827-től személynöki, 1829-től nádori ítélmester. 1830-tól aransarkantyús vitéz és a Magyar Királyi Udvari Kancellária tanácsosa, az országgyűlési tárgyak előadója, a hazai közjog kiváló ismerője.

⁴² Platthy Mihály (1788–1853) táblabíró, Bars vármegye követe és kerületi jegyző az 1825–1827. évi országgyűlésen. 1829-től első alispán Barsban, 1830-ban személynöki, 1836-ban nádori ítélmester lett, majd a Magyar Királyi Udvari Kancellária tanácsosa.

⁴³ Sombory (Zsombory) Imre (1784–1871) Bihar megye másod-, majd első alispánja és követe az 1825–1827. és az 1830. évi diétán. 1832 és 1836 között a Királyi Tábla számfelüli, 1836 és 1841 között a Királyi Tábla rendes ülnöke. 1841-ben a tiszántúli (debreceni) kerületi tábla elnökévé és udvari tanácsossá nevezik ki, 1846-tól 1848-ig Szabolcs megye adminisztrátora.

⁴⁴ Völgyesi 2016: 36–37.

Marich Dávid István mellett már gróf Andrassy György, Bene József,⁴⁵ Czindery László, Gyertyánffy Dávid, Marczibányi Antal, Luka Sándor, Tisza Lajos, Vitéz János és Zmeskál Móric nevét is az Apponyi György nevével fémjelzett kormánypolitika támogatói és végrehajtói között láthatjuk.⁴⁶ Bene, Vitéz és Zmeskál már egy évtizeddel korábban is a „jóérzűletűek” táborához tartozott, gróf Andrassy, Czindery, Marczibányi és Tisza azonban akkor még szélsőbal minősítést kapott, Gyertyánffy a bal centrumhoz, Lukát pedig a baloldalhoz sorolták. Későbbi politikai szerepvállalásukat személyes meggyőződésük, egyéni ambícióik, továbbá tágabb és szűkebb környezetük változásai egyaránt befolyásolhatták. Ennek megértéséhez az egyéni életutak s a megyei erőviszonyok alakulásának kölcsönhatását is fel kell tárni, hiszen bár az 1832–1836-os országgyűlés titkos jellemzése fontos narratív források, ám csak egy pillanatfelvételt rögzítenek a vármegyei követek olykor fordulatokban igencsak gazdag életpályájából.

Annai mindenesetre megállapítható, hogy a tanulmányban mintegy 35 olyan megyei követ szerepel, akinek közéleti pályája az 1832–1836. évi országgyűlés alatt vagy annak befejezése után, de legkésőbb az 1840-es évek elején jelentős fordulatot vett: választott megyei tisztségüket otthagya uralkodói kinevezéstől függő hivatalt vállaltak. Számuk nem csekély, hiszen ez a vizsgált diétán megforduló 141 követ nagyjából egynegyedét jelenti. Források híján nehéz a követek belső motivációját feltárni, a róluk készült titkos jellemzések is csak Leopold Ferstl megbízottainak szubjektív vélekedéseit közvetítik. Azt a kijelentést mégis megkockáztathatjuk, hogy ezen követek egy részét (talán nagyobb részét) nem kizárólag belső meggyőződésük, hanem a politikai környezet változása és egy újfajta karrierlehetőség reménye vezérelte, amikor addigi pályájukat és a külvilág előtt mutatott politikai karakterüket feladva, immár uralkodói kegytől függő címekre és kinevezésekre aspiráltak – nem eredménytelenül. A kormányzatot ugyanis kettős cél vezette: a „jóérzűletű követek” jutalmazása mellett igyekezett megnyerni az ellenzék kiemelkedő képességű, ambiciózus tagjait is. Úgy tűnik, a központi kormányzásokra és az országos bírói fórumokra történő kinevezések esetében a lojalitás mellett valóban lényeges feltétel volt a tehetség és az alapos jogtudás. A főispáni és adminisztrátori tisztségek betöltésekor azonban inkább a jelölt megbízhatóságán, valamint a megyébe való beágyazottságán s az ott meglévő kapcsolati tőkéjén volt a hangsúly. S hogy a kinevezések alkalmával a negatív emberi tulajdonságok nem jelentettek akadályt, azt Aczél Antal, Luka Sándor vagy éppen Tisza Lajos konfliktusokkal teli közéleti pályája is bizonyítja.

⁴⁵ Bár az 1836 májusában kinevezettek között neve nem szerepelt, már abban az évben lemondott főjegyzői tisztségéről, és a diósgyőri koronauradalom prefektusává nevezték ki. 1845-ben pedig Csongrád megye adminisztrátora lett.

⁴⁶ Gróf Andrassy 1836-tól Gömör főispáni helytartója, 1842-től Sáros főispánja. Czindery 1842-től Vas adminisztrátora, majd 1845-től Somogy főispánja. Gyertyánffy 1845-től Torontál főispáni helytartója. Marczibányi 1842 és 1844 között Árva főispáni helytartója, 1845-től Trencsén főispánja. Luka 1843 és 1848 között Hont főispáni helytartója. Tisza császári királyi kamarás, 1841-től 1848-ig Bihar főispáni helytartója. Vitéz 1846-tól királyi tanácsos, Abaúj vármegye főispáni helytartója. Zmeskál császári királyi kamarás, 1844-től Árva megye adminisztrátora.

FÜGGELÉK

Az alábbiakban az 1836 májusában kitüntetésben, kinevezésben részesült vármegyei követek reformkori pályájának főbb állomásait vázoló fel szócikkyszerűen,⁴⁷ ezt követően röviden összefoglalom az 1832–1836. évi országgyűlés titkos jelentéseinek fontosabb megállapításait, ami annál is indokoltabb, mert Pálmány Béla történeti almanachjában ennek az évkörnek a minősítéseit nem használta fel.

Aczél Antal (1788–1868) táblabíró, Arad megye első követe, 1836-tól Békés megye főispáni helytartója, 1841-től királyi tanácsos, ugyanebben az évben Csongrád főispáni helytartója, 1843 és 1845 között Torna, 1845 és 1848 között Csanád megye főispánja. A róla készült jellemzés szerint katolikus, nős, jó anyagi helyzettel rendelkezik. Tudományok tekintetében meglehetősen képzett. Viselkedése miatt azonban nem szeretik, a megyében sincs jó híre. Minden cselekedetének a nagymérvű becsvágya a mozgatója, abban a reményben mutatta magát liberálisnak Temes és Arad megyében, hogy ezáltal megszerezheti valamelyikben az alispáni címet. Miután ez a terve nem sikerült, az elnyert követséget, melyet kizárólag az általa hangoztatott liberális érzelmeinek köszönhetett, alapvetően saját becsvágyának kielégítésére használta fel. Az országgyűlés elején még liberálisnak mutatta magát, később a kormánypárthoz csatlakozott. Beszédeinek hangneme nem volt túl szerencsés, így felszólalásait nem hallgatták szívesen, gyakran félbe is szakították. Az ellenzék (s követtársa, Török Gábor) részéről felmerült Aczél visszahívása is, különösen az úrbéri törvény tárgyalásakor, mert az e tárgyban adott, gyakran liberális szellemű utasításától többször is eltért. Meggondolatlan, nyers kijelentései miatt több ízben konfliktusba került másokkal, ráadásul a jelek szerint a bort sem vetette meg. A jellemzés beszámolt Aczélnek Palóczy László borsodi követ kancellistaként és jurátusként jelen lévő fiával, Palóczy Tamással, majd pedig Kossuth Lajossal való afférjáról, mely mindkét esetben csaknem párbajhoz vezetett.⁴⁸ Részt vett a „jóérzületűek” összejövetelein, sőt nála is tartottak megbeszéléseket, ezáltal szert tett némi befolyásra. Az országos üléseken a fontosabb kérdésekben mindig a kormányzat érdekei szerint beszélt. Mégis – ugyanúgy, mint a Pest megyei Péchy Ferencnek –, idővel csökkent a befolyása, mert az a meggyőződés alakult ki vele kapcsolatban, hogy a kormány melletti kiállását csak önös érdekek vezérlik, valójában egy adminisztrátori helyet szeretne elnyerni. Szélsőjobb minősítést kapott.

Andrássy József (1806–1852) Esztergom vármegye főügyésze és második követe. 1836 májusától a Magyar Királyi Udvari Kancellária titkára, 1837-től a Helytartótanács tanácsosa, gróf Dessewffy Aurél halála után, 1842 és 1844 között a *Világ* című konzervatív folyóirat szerkesztője, 1845-től Esztergom vármegye adminisztrátora. A róla készült titkos

⁴⁷ Ez esetben is csak a magyarországi törvényhatóságok követeire koncentrálok, így Poszaveczi és Josipovich pályájának vizsgálatát mellőzöm. A közéleti pályafutás rekonstruálásához felhasználtam: Pálmány 2011; Kölcsey 2000, 2002. A kutatás későbbi fázisában mindenképpen át kell tekinteni a központi kormányzati szervek, mindenekelőtt a Magyar Királyi Kancellária iratanyagának az előléptetésekkel, kinevezésekkel kapcsolatos előterjesztéseit is.

⁴⁸ Vö. Kölcsey 2002: 343.

jellemzés szerint ekkor 32 éves, nős, katolikus vallású, igen képzett, nagyon tehetséges és ritka elme, elismert jogász és kitűnő szónok. Sikerrel vette fel a harcot az ellenzékkel, teljesítményét az oppozíció is méltányolta, s vezetői, így maga Deák Ferenc is keresték vele a kapcsolatot. A jellemzés készítője úgy látta, az ellenzék tagjai sajnálkoztak azon, hogy Esztergom követét nem tudták a maguk számára megnyerni. Andrassy a legfelsőbb érdekek tántoríthatatlan védelmezője volt, nem hagyta magát sem az országgyűlési ifjúság, sem pedig az ellenzék által megzavarni. Az egyik legelső szónoknak tartották, akinek tehetsége e tekintetben Deák Ferencéhez volt mérhető. A „jóérzületű” követek között nagy tekintéllyel rendelkezett és komoly befolyást élvezett. A jellemzés Andrassyt uralkodói elismerésre méltónak tartotta és a szélsőjobbhoz sorolta.

Császár Sándor (1788–1850) Temes vármegye főjegyzője, majd másodalispánja és országgyűlési követe 1834-ig, nem sokkal követi tisztéből való visszahívása után – egy időben a Vas megyei Niczky Jánossal –, még az év novemberében a Királyi Tábla bírása lesz, majd 1836 májusában az uralkodó királyi tanácsossá nevezi ki. Katolikus, családi állapotát tekintve egyedülálló. A titkos jellemzés elismerően szolt kiváló szellemi képességeiről. Már az előző két országgyűlésen is a legfőbb kérdésekben a „jóérzületűekhez” tartozott és az uralkodói érdekeket védelmezte (1830-ban is már a jobboldalhoz sorolták). A rendszeres bizottsági munkákat felülvizsgáló adóügyi albizottság jegyzői feladatát pedig általános meglepedésre látta el, a vitákban a „legfelsőbb érdekek” mellett szólalt fel. Az 1832–1836-os diétán ultraliberális utasítását figyelmen kívül hagyva, támogatta a „jó ügyet”, a „jóérzületű” követekhez csatlakozott, és sokat tett azért, hogy több esetben is a „legfelsőbb érdekek” érvényesüljenek. Ferstl elismerően szolt logikus előadásmódjáról, s kiemelte: megszólalásai csak Deákéhoz és Kölcseyéhez voltak mérhetőek. A jellemzés szerint Császár az ország legjobb koponyái közé tartozik, s a Királyi Táblához történt kinevezését mindkét oldal kedvezően fogadta. A jobboldalhoz sorolták.

Jeszenszky János (1793–1866) Tolna megye másodalispánja és országgyűlési követe, 1834 júliusától/augusztusától Csapó Dánielt váltotta a követi tisztségben. 1836 májusában a Királyi Tábla ülnökévé nevezték ki. Kossuth perében az egyetlen bíró, aki a halálbüntetésre szavaz. 1846-tól a Hétszemélyes Tábla bírása lesz. A titkos jellemzés szerint katolikus vallású, nős, vagyonos. Sokoldalúan képzett, a megyében jó híre van. A vitákban csak Bezerédj távollétében szólalt fel, vagy ha valamilyen jelentéktelenebb tárgy volt napirenden. A bal centrumhoz sorolták, a jellemzés mégis uralkodói kegyre érdemesnek tartotta.

Marich István Dávid (1779–1866) császári-királyi kamarás, Fejér megye első alispánja és első követe, 1836-tól Liptó főispáni helytartója, kérésére az uralkodó felmentette. 1837-től Torna, 1841-től Győr, végül 1845 és 1848 között Veszprém megye főispáni tisztét töltötte be. Katolikus,⁴⁹ a titkos jellemzés szerint az előző országgyűléseken is a „jóérzületűek” pártjához tartozott és elkötelezett volt a „jó ügy” iránt. De keveset beszélt, mivel nem volt jó szónok, és így a tárgyalások menetére sem gyakorolt különösebb befolyást (akkor a szél-

⁴⁹ Felekezeti hovatartozásáról lásd az 1830. évi országgyűlés tagjaira vonatkozó jellemzéseket (MNL OL I 58. 10. cs.).

sőjobbhoz sorolták). Az 1832–1836-os országgyűlésen megpróbálta maga köré gyűjteni a „jóérzületű” követeket, ehhez az irányító szerephez azonban nem voltak meg a megfelelő képességei. A kerületi üléseket is csak nehézségek árán tudta levezetni, ezért nehéz elképzelni, hogyan tudott eleget tenni alispáni kötelezettségeinek – szolt a róla szóló jellemzés, amelyben egyébként szélsőjobb minősítést kapott.

Niczky János (1781–1860) 1824 és 1834 között Vas megye első alispánja és országgyűlési követe volt 1834-ig. Lemondása után, 1834 novemberében nevezték ki a Királyi Tábla ülnökévé, 1836 májusától királyi tanácsos, 1837-től alországbíró, 1840-től pedig a Hétszemélyes Tábla bírása lett. A Konzervatív Párt egyik alapítójaként tartják számon. A titkos jellemzés szerint az előző két diétán még tüzes ellenzéki (1830-ban a szélsőbalhoz sorolták), akinek komoly befolyása volt az oppozícióra. 1832-ben is hozzájuk csatlakozott, de idővel a „jóérzületűek” táborába lépett, és a személynök pártját támogatta. Katolikus, nős. Jó és hatásos szónok, aki komoly befolyással rendelkezett, többször tartottak nála a kormánypárti követek konferenciát. 1834-es hazatérése után helyére főként egykori követtársának, Ebergényi Benedeknek a fellépése következtében Zarka János táblabírót választották, aki aztán az ellenzéket erősítette és ultrabal minősítést kapott. Az ellenzék ugyanakkor Niczky szemére hánytva, hogy a megyében a kormányzati szándékoknak megfelelő utasításokért munkálkodott. A jellemzés szerint a jobboldalhoz sorolt Niczky az alnádori pozícióra is méltó lett volna.

Niczky József (1774–1839) 1820-tól Sopron vármegye első alispánja és első követe, 1836 májusától királyi tanácsos. Katolikus, a jellemzés szerint sokoldalúan képzett, a megyei szolgálatban nagy jártasságra tett szert. Általános tiszteletnek örvend, igazságos és egyenes embernek tartják. Igen jómódú. Az 1825–1827-es országgyűlésen többnyire az ellenzékkel szavazott, de az „egzaltált” eszméknek ellensége volt. 1830-ban a mérsékelt ellenzékkel tartott (bal centrum). Ezen a diétán csak Nagy Pál távollétében beszélt, és csak akkor, ha az megengedte neki. Ha pedig Nagy Pál váratlanul maradt távol, arra hivatkozott, hogy nincs meg a szükséges utasítása, és inkább nem szólalt meg. Ugyanakkor az 1830-as francia forradalom idején Párizsban tartózkodó fia, Sándor vonatkozásában gyengekezű apának tartják. A jellemzés szerint úgy hírlett, a nagyszombati kerületi tábla elnöke szeretett volna lenni, ami azonban mindenképpen sajnálatos lenne. Niczkyt a jobb centrumhoz sorolták.

Noszlopy Ignác (1797–1878) Veszprém vármegye főszolgabírája, 1834 elején Rohonczy Ignác alispánt váltotta a követségi tisztségben. 1836-tól a dunántúli (kőszegi) kerületi tábla ülnöke, 1837-től pedig a Királyi Tábla számfeletti bírása lesz. 1840 decemberében a soproni elsőfokú váltótörvényszék elnökévé nevezik ki, majd a Hétszemélyes Tábla bírása. Katolikus, nős, meglehetősen jómódú. A jellemzés elismerően szolt a jogban való jártasságáról, képzettségéről. Az országgyűlésen a kormányt támogató „jóérzületű” követekhez tartozott, jó és alapos szónoknak tartották, aki komolyabb befolyással rendelkezik a követségi karban. A jellemzés szerint Deák is becsülte alaposságát, felkészültségét, és szívesen beszélgetett vele. Általánosan elterjedt az a vélekedés, hogy Noszlopy uralkodói kitüntetésre érdemes. A jobb centrumhoz sorolták.

Ocskay Ignác (1786–1881) 1825 és 1832 között Nyitra megye másodalispánja, 1832 és 1836 között első alispán és országgyűlési követ. 1836-ban az uralkodó a Királyi Tábla bírójává nevezi ki. A titkos jellemzés szerint katolikus, jelentős vagyonnal rendelkezik. 1830-ban még főként az ellenzék, mindenekelőtt Ragályi Tamás nézeteit képviselte, akkor még a szélsőbalhoz sorolták. 1832-től azonban fokozatosan a „jóérzületű” kövekhez csatlakozott, s a „jó ügyet” támogatta, amennyiben ezt utasítása megengedte. Különösen jól beszélt 1835. augusztus 12-én, amivel kivívta az ellenzék haragját, s megkísérelték hazahívását. Ez a szándék azonban kudarcot vallott, mert a megyében alispáni működését elismerés övezte. A jellemzés méltónak találta Ocskayt az uralkodói figyelemre, s a követet a jobboldalhoz sorolta.

Petrovay István (1788–1853) Ung vármegye másodalispánja 1831 és 1835 között, majd táblabírája és második követe. 1836 májusától királyi tanácsos, később kassai kamarai igazgatóvá nevezi ki az uralkodó. Görögkeleti vallású, nincs jelentős vagyona. A róla készült jellemzés sem szellemi képességeiről, sem jellembeli tulajdonságairól nem szólt túl elismerően. Ugyanakkor kiderült belőle, hogy bár korábban inkább ellenzéki volt (1830-ban szélsőbal minősítést kapott), ezen az országgyűlésen már határozottan a kormányzat szándékait támogatta. Követtársa, Bernáth Zsigmond távollétében gyakran utasítása ellen szavazott, így például az úrbéri 5. törvénycikk esetében, melynek támogatására pedig határozott instrukciója volt. A megyében ezért vissza akarták hívni követi megbízatásából. Negatív tulajdonságai miatt a „jóérzületű” kövek körében sem övezte tisztelet. A jellemzés a jobboldalhoz sorolta.

Báró Perényi Gábor (1793–1860) 1829 és 1832 között Ugocsa megye első alispánja, majd táblabíró és első követ az 1832–1836. évi diétán. 1836 és 1845 között Bereg, 1846 és 1848 között Ugocsa főispáni helyettese. A titkos jellemzés szerint sokoldalúan képzett, jó híre van és komoly befolyása. Katolikus, egyedülálló. Az előző országgyűléseken az ellenzékkel tartott, 1830-ban még szélsőbal minősítést kapott, ezen a diétán azonban már inkább az alkotmányos ellenzékhez csatlakozott; különösen a barsi leirat tárgyában, 1834. január 14-én elmondott alapos beszédével keltett nagy figyelmet. Utasításához tartotta magát, amikor azonban nem volt instrukciója, mindig az uralkodói érdekek védelmében szólalt fel, különösen akkor törekedett erre, ha egy ügyben szavazata döntőnek bizonyult. A jellemzés szerzője Perényit a bal centrumhoz sorolta, ennek ellenére úgy vélte, mivel nem kevés befolyással rendelkezik, érdemes az uralkodói kitüntetésre.

Pfannschmidt (később Zsedényi) Eduárd (1804–1879) Szepes vármegye táblabírája, tiszteletbeli fő- és valóságos alügyész, 1834 februárjától Montskó István főszolgabíróvá váltotta a követségben. 1836 májusában az uralkodó a Magyar Udvari Kancellária fizetés nélküli titkárává nevezte ki. 1841-től a Helytartótanács tanácsosa, 1845-től pedig a Magyar Királyi Udvari Kancellária tanácsosa. Evangélikus, egyedülálló. A róla készült titkos jellemzés szerint sokoldalúan képzett, a megyében jó híre van, szeretik és rendelkezik némi befolyással. Küldői figyelmeztették, hogy szigorúan utasítása szerint járjon el, s a „jóérzületű” kövekhez csatlakozzon, annál is inkább, mert előttük sem volt titok,

hogy a fiatal ember királyi kinevezéstől függő hivatalra vágyik. Ezt a tanácsot különösen 1835 nyarát követően, szabadságáról való visszatérése után fogadta meg, előtte ugyanis előfordult, hogy népszerűséget keresve fontosabb tárgyaknál, így például a gróf Széchenyi István által támogatott pesti híd ügyében, utasítása ellenére is az ellenzékhez csatlakozott. Magánbeszélgetésekben az is kiderült, hogy nem állnak tőle távol az ellenzéki eszmék sem. Szabadságáról visszatérve azonban instrukciójának megfelelően a királyi jogok védelmezője lett, mint ahogy a személynőket is igyekezett támogatni. Csaknem minden jelentősebb ügyben Andrássy Józseffel együtt a kormánypárt vezéréként szólalt fel. Általános megbecsülésnek örvendett, s az országgyűlésen is rendelkezett némi befolyással. Különösen a Kancellária részéről fogalmazódott meg az a vélekedés, hogy érdemes a bizalomra. A jobb centrumhoz sorolták.

Platthy Gáspár (1783–1839) 1829-től Liptó megye első alispánja és országgyűlési követe 1835 júliusáig. 1836 májusától haláláig a Királyi Tábla bírása. A titkos jellemzés szerint evangélikus, vagonos. Az 1830-as diétán még bizalmatlanságot mutatott a kormánnyal szemben. (A baloldalhoz sorolták.) Az 1832–1836-os országgyűlésen utasításának megfelelő álláspontot képviselt, amennyiben nem volt utasítása, mindig az uralkodói érdekek védelmében szólalt fel, és azon munkálkodott, hogy megyéje is ilyen szellemű instrukciókat fogadjon el. Emiatt rendszeresen konfliktusba került követtársával, Madocsányi Pállal, akit egyébként a szélsőbalhoz soroltak. A Platthy helyére lépő Pongrácz Péter ugyancsak több alkalommal került összetűzésbe Madocsányival, nemegyszer ellentétesen voksoltak, megsemmisítve egymás szavazatát. Platthyt a jobb centrumhoz sorolták.

Ragályi Tamás (1785–1849) táblabíró, a két előző országgyűlésen Borsod ellenzéki követe volt, 1832-ben azonban újraválasztása meghiúsult, csakúgy, mint később Szabolcsban való indulása. 1833 őszén Hevesben és Tornában egy időben választották meg, a hevesi választás törvényességével kapcsolatban azonban kétség merült fel, ezért az 1832–1836-os diétán végül Tornát képviselte. 1836 májusában a Királyi Tábla bírójává nevezik ki, 1837-től alnádor, 1841-től a Hétszemélyes Tábla bírása. Református, a titkos jellemzés szerint igen tehetséges, szenvedélyes és temperamentumos szónok volt, s nemcsak az előző két diétán tartozott az oppozíció meghatározó alakjai közé, de a rendszeres bizottsági munkálatokat felülvizsgáló országos deputáció úrbéri albizottságának tagjaként is szélsőségesen ellenzéki álláspontot képviselt. Az 1830. évi diétán még ultra szélsőbal minősítést kapott. Éppen ezért 1833-ban az országgyűlésre való érkezését nagy várakozás övezte, ő azonban ekkor már az „alkotmányos ellenzék” soraihoz csatlakozott. Ezen párfordulásáért az ellenzék gyűlölte, a „jóérzületűek” körében azonban általános tiszteletnek örvendett. Az a vélemény alakult ki, hogy a legfelsőbb érdekeket védelmező magatartása miatt immár valamilyen uralkodói kinevezést sem utasítana vissza. A jellemzés a jobboldalhoz sorolta.

Répas Lipót (1772–1838) Baranya megye főszolgabírája, majd 1832-től másodalispánja és második követe. 1836 májusában az uralkodó a dunántúli (kőszegi) kerületi tábla ülnökének nevezte ki, mely tisztségét haláláig viselte. A titkos jellemzés szerint katoli-

kus, nős. Jó jogásznak tartják, aki nagy rutinnal rendelkezik a megyei adminisztrációban, és minden tekintetben jó híre van. Az előző két országgyűlésen az ellenzék tagja volt, s ennek összejöveleteit látogatta Pozsonyban, 1830-ban még a baloldalhoz tartozott. Kezdetben az 1832–1836-os diétán is az oppozícióhoz csatlakozott, de – ugyanúgy, mint Siskovics József – gróf Majláth Antal Zempléni főispán hatására a „jóérzületűek” táborához állt. A jellemzés őt is uralkodói elismerésre méltónak tartotta és a jobboldalhoz sorolta.

Roskoványi Gábor (1799–1853) az eperjesi kerületi tábla tiszteletbeli bírása, 1833 novemberében Szinyei Merse László utódként Sáros megye követévé választották. 1836 májusában az uralkodó mint az eperjesi kerületi tábla számfeletti bíróját a legközelebb megüresedő bírói helyre már most utalandó rendes fizetéssel nevezte ki. A róla készült titkos jellemzés szerint Roskoványi katolikus vallású, egyedülálló, sokoldalúan képzett, különösen a hazai jogban volt járatos. Az országgyűlés alatt többnyire betegeskedett és fürdőkben gyógykezelte magát. A tanácskozásokon ezért ritkán volt jelen, de ilyenkor mindig a „jó ügy érdekében” beszélt, és szavazatával igyekezett semlegesíteni követtársát, Pillér Lászlót, aki az „ultraoppozíció” szellemében tevékenykedett, és szélsőbal minősítést kapott. A jellemzés is úgy érzekelte, hogy az eddig mindig az uralkodói érdekek mellett kiálló Sáros megye megszűnt szilárd kormánypártinak lenni, s ezt jórészt a főispán, ifjabb Eötvös Ignác számlájára írták. Roskoványit azonban méltónak tartották uralkodói elismerésre, és a jobboldalhoz sorolták.

Siskovics József (1797–1867) Baranya vármegye első alispánja és országgyűlési követe az 1832–1836-os diétán. A Pozsonyban első alkalommal megjelenő követet 1832. december 22-én Kölcsey Ferencsel, Bernáth Zsigmonddal és Fekete Ferencsel együtt kerületi jegyzővé választották. 1835 márciusában hazatért, a követi tisztségben ifjabb Kajdácsy Antalt váltotta. 1836 májusában királyi tanácsossá nevezik ki, 1839-től Zemplén főispáni helytartója, 1841-től Verőce megye főispánja. A titkos jellemzés kiemelte tehetségét, kiemelkedő szónoki képességeit. A kezdetben ellenzéki követ – mint ahogy arról már szó esett – sógorának, Somssich Pongrácnak személynökké történt kinevezése után eltávolodott az ellenzékétől. Ennek ellenére nemcsak a „jóérzületű” követek, de az ellenzék körében is figyelem övezte, tevékenységének mérséklő hatása volt az oppozícióra. Hazatérése után azon fáradozott, hogy helyére a közgyűlés a kormánypártinak tartott ifjabb Kajdácsy Antalt válassza meg. (Más kérdés, hogy a fiatalember nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, mint ahogy korábban már említettük, egy idő után főként Kossuth hatására az ellenzékhez csatlakozott, és a diéta befejeztével szélsőbal minősítést kapott.) A jellemzés szerzője egyébként tudni vélte, hogy Siskovics a Helytartótanács tanácsosa szeretett volna lenni. A követet a jobb centrumhoz sorolták.

Széll Imre (1793–1856) Vas megye főjegyzője Ebergényi Benedeket követte 1833-ban a követi tisztségben, s a diéta befejezése után, 1836 májusában a Királyi Tábla bírása lett. 1839 és 1841 között személynöki, majd nádori ítélőmester. A Konzervatív Párt egyik alapítója. István főherceg 1847-ben helytartói ítélőmesterré nevezi ki, majd a Hétszemé-

lyes Tábla bírása lesz. A titkos jellemzés elismerően szólt szilárd jelleméről, kitűnő szellemi képességeiről, képzettségéről, s a megyei adminisztrációban szerzett tapasztalatairól. Katolikus vallású, nő. Jó szónoknak tartották, aki mindig utasításának megfelelően beszélt, ha az uralkodói érdekek ellen kellett szólnia, inkább távol maradt az ülésektől. A jellemzés szerint képességei és országgyűlési szereplése miatt is megérdemelné, hogy a Királyi Tábla bírójává nevezzék ki. Széll Imre szélsőjobb minősítést kapott.

Torkos Mihály (1793–1861) Moson vármegye első alispánja és első követe. Az országgyűlés befejeztével, 1836 májusában királyi tanácsossá nevezték ki, 1837 és 1841 között a Helytartótanács, 1842-től pedig a Magyar Királyi Udvari Kancellária tanácsosa. A titkos jellemzés szerint evangélikus, jóérzű, képzett embernek tartják, mint alispán általános szeretetnek örvend, nincs vagyona. Az előző országgyűléseken és az 1832–1836-os diétán is a „jóérzű” követek közé tartozott, s körükben komoly befolyással rendelkezett. 1830-ban a jobboldalhoz sorolták. A jellemzés szerzője úgy tudta, Moson alispánja helytartótanácsosi címre vágyott. Torkos szélsőjobb minősítést kapott.

FORRÁSOK

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL)

I 58. (Bécsi levéltárakból kiszolgáltatott iratok.) Kabinetsarchiv. Varia: jelentések a magyar országgyűlések tárgyalásairól, 1708–1848.

N 119. Regnicolaris Levéltár. Archivum Regni. Takáts Sándor hagyatéka, 1563–1848.

Kölcsey Ferenc 2000: *Országgyűlési Napló*. (S. a. r. Völgyesi Orsolya.) (Kölcsey Ferenc Minden Munkái. Országgyűlési írások I.) Budapest.

Kölcsey Ferenc 2002: *Országgyűlési naponkénti jegyzések*. (S. a. r. Pajkossy Gábor.) (Kölcsey Ferenc Minden Munkái. Országgyűlési írások II.) Budapest.

Pulszky Ferenc 1958: *Életem és korom*. I. (S. a. r. Oltványi Ambrus.) (Magyar Századok.) Budapest.

Jelenkor, 1836.

HIVATKOZOTT IRODALOM

Barta István 1963: A magyar polgári reformmozgalom kezdeti szakaszának problémái. *Történelmi Szemle* (6.) 3–4. 305–343.

Deák Ágnes 2015: „Zsandáros és policzajos idők.” *Államrendőrség Magyarországon, 1849–1867*. Budapest.

- Dobszay Tamás 2016: Felekezeti érdekképviselő, szekularizációs kihívások, országos ügyek a káptalani követek működésében (1843/44). In: Gáborjáni Szabó Botond (szerk.): *Egyházak és egyházpolitika Magyarországon és Erdélyben a 18–19. században: A Carolina Resolútiótól az 1848-dik évi XX. törvénycikkig*. (A Tiszántúli Református Egyházkerületi Gyűjtemények Kiadványai.) Debrecen, 223–237.
- Erdmann Gyula 1989: *Zemplén vármegye reformellenzéke 1830–1836*. Miskolc.
- Gergely András 1987: A magyar liberalizmus. In: uő: *Egy nemzetet az emberiségnek. Tanulmányok a magyar reformkorról és 1848-ról*. (Elvek és utak.) Budapest, 9–98.
- Kecskeméti Károly 2008: *Magyar liberalizmus 1790–1848*. Budapest.
- Kosáry Domokos 2002: *Kossuth a reformkorban*. Második, bővített kiadás. (Millenniumi magyar történelem.) Budapest.
- Molnár András 1995: Deák Ferenc és a rendszeres munkálatokra tett zalai észrevételek. *Századok* (129.) 2. 381–406.
- Pap József 2016: Az első népképviselők és a népképviselőlet kezdetei Magyarországon. *Aetas* (31.) 1. 21–44.
- Pajkossy Gábor 1996: Kölcsey követi lemondásának történetéhez. *Századok* (130.) 5. 1191–1209.
- Pajkossy Gábor 1997: „Mit welchen ich im geheimen Dienstverbande stehe.” Sedlnitzky magyarországi besúgó a reformkor hajnalán. In: Kalmár János (szerk.): *Miscellanea fontium historiae Europaeae. Emlékkönyv H. Balázs Éva történészprofesszor 80. születésnapjára*. Budapest, 335–357.
- Pajkossy Gábor 2001: Kölcsey – ahogy az országgyűlési titkosszolgálat 1836-ban látta. *Irodalomtörténeti Közlemények* (105.) 3–4. 458–464.
- Pajkossy Gábor 2005: A titkosrendőrség Magyarországon 1848 előtt. In: Pál Judit – Sipos Gábor (szerk.): *Emlékkönyv Csetri Elek születésének 80. évfordulójára*. Kolozsvár, 338–344.
- Pálmány Béla 2011: *A reformkori magyar országgyűlések történeti almanachja 1825–1848*. I–II. Budapest.
- Szabad György 2002: *Kossuth irányadása*. Budapest.
- Tóth-Barbalics Veronika 2017a: A magyar főrendiház választott tagjai. *Századok* (151.) 2. 311–354.
- Tóth-Barbalics Veronika 2017b: Indigenák a főrendiházban a dualizmus időszakában. In: Szijártó M. István (szerk.): *Az indigenák*. Budapest, 189–213.
- Völgyesi Orsolya 2000: Kormányzati szándékok és vármegyei hatáskör konfliktusa az 1830-as évek első felének Pest megyéjében. *Történelmi Szemle* (42.) 3–4. 245–261.
- Völgyesi Orsolya 2002: *Politikai-közéleti gondolkodás Békés megyében a reformkor elején. A rendszeres bizottsági munkálatok megyei vitái 1830–1832*. (Közlemények Békés megye és környéke történetéből 9.) Gyula.
- Völgyesi Orsolya 2016: Fáy András, Pest vármegye követe az 1832–1836. évi országgyűlésen. In: Tyekvicska Árpád (szerk.): *Studia Comitatusia*. (A Ferenczy Múzeum Centrum Évkönyve 2015. Új folyam 2.) Szentendre, 35–45.